

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Юрій Олександрович КОМИШНЮК,

*аспірант кафедри кримінального процесу та
криміналістики Університету державної
фіскальної служби України
<https://orcid.org/0000-0002-3484-3378>*

Науковий керівник: *д. ю. н., професор
Лисенко В. В.*

Фінансові злочини це узагальнене поняття, що поширюються на різні види незаконних дії, пов'язаних з отриманням, використанням та розподілом фінансових ресурсів, а саме: відмивання коштів злочинного походження, шахрайство з фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, підроблення грошових коштів та цінних паперів, порушення податкового та банківського законодавства тощо, які створюють загрозу фінансовій безпеці держави.

Під фінансовими розслідуваннями можна розуміти процес вивчення фінансової звітності та моніторингу фінансових операцій, який спрямований на виявлення порушень з фінансовими ресурсами та злочинів.

Розслідування фінансових злочинів є досить складним процесом. Такі злочини є досить різноманітними і «вишуканими» і проблемним є те, що не існує єдиної методики для їх розслідування. Однак подібність за рядом ознак дає змогу розглядати їх як криміналістично однорідну групу злочинів. В основі планування розслідування фінансових злочинів лежать злочинні технології збагачення, що означає вчинення таких злочинів організованими групами з використанням легальних суб'єктів господарювання та за допомогою зацікавлених осіб в контролюючих і правоохоронних органів.

Основні риси злочинності у сфері економіки, на думку О. Г. Кальмана, полягає в тому, що: 1) вони вчиняються у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності; 2) суб'єктами цих злочинів можуть бути і підприємці, й інші особи, які сприяють вчиненню господарської діяльності; 3) вони завдають економічної, політичної, моральної шкоди суспільству і державі; 4) спрямовані на отримання економічної вигоди; 5) вчиняються тільки навмисно; 6) можуть здійснюватися різноманітними засобами, передбаченими чинним кримінальним законодавством [2, с. 36]. Злочини у сфері економіки мають здебільшого латентний характер, що зумовлює необхідність застосування можливостей оперативних підрозділів з використанням їхніх сил, засобів і методів [4, с. 265].

Основним завданням фінансових розслідувань є виявлення та фіксація ознак загроз фінансовій безпеці, а також встановлення причинно-наслідкового зв'язку між факторами й причинами, що їх зумовили. Адже лише після того, як розслідуванням буде встановлено загрози й ризики, їх

причини, з'явиться можливість прийняття відповідних рішень щодо протидії фінансовій злочинності та забезпечення фінансової безпеки.

Основними завданнями контролюючих і правоохоронних органів, які займаються фінансовими розслідуваннями, є: забезпечення фінансової безпеки держави; профілактика, виявлення й попередження злочинів та адміністративних правопорушень вчинених в фінансовій сфері тощо [1, с. 59].

На сучасному етапі розвитку національної економічної безпеки у фінансово-економічній сфері неможливо без належного рівня організації та координації діяльності усіх суб'єктів, які здійснюють контроль та розслідування злочинів у фінансовій сфері.

Важливе значення для розслідування злочинів фінансового спрямування має взаємодія контролюючих і правоохоронних органів. До чинної системи органів протидії фінансовій безпеці держави входять Національна поліція України, Служба безпеки України, податкова міліція, прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна аудиторська служба України, Рахункова палата [5].

Особливість розслідування фінансових злочинів полягає у необхідності забезпечення узгодженої роботи, в першу чергу, контролюючих і правоохоронних органів, а потім вже безпосередньо роботи слідчих, оперативних працівників та фахівців з різних галузей знань. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що найбільшій ефективності при розслідуванні даної категорії злочинів можна досягти тільки при роботі слідчо-оперативних груп.

Розслідування фінансових злочинів неможливе без участі спеціалістів різних галузей знань: банківської сфери, бухгалтерського обліку, податкового законодавства, комп'ютерних технологій тощо. Участь спеціаліста при розслідуванні даної категорії злочинів найбільш поширена при проведенні обшуків, в ході допиту, призначенні експертиз тощо. Особливо важлива участь спеціаліста при проведенні обшуку і вилученні документації, комп'ютерної техніки тощо [6].

Серед причин низької протидії злочинам фінансового спрямування є відсутність системи та скорочення роботи щодо ліквідації економічного підґрунтя організованої злочинності та корупції. Потреби практики в ефективній боротьбі з цими злочинами не забезпечені в умовах наукових доктрин, розбіжностей у поглядах учених і практиків стосовно ряду основоположних положень. З огляду на це постає необхідність розробки і запровадження сучасної стратегії протидії організованій злочинності в фінансовій сфері.

Враховуючи глибину існування організованої економічної злочинності, потребують оновлення засади державної політики як в економічній так і правоохоронній сферах. Необхідно завершити реформування правоохоронної системи опираючись на досвід провідних країн світу.

Не менш важливим є вдосконалення взаємодії між контролюючими органами, що здійснюють моніторинг і контроль фінансової ситуації в країні, і правоохоронними органами, що здійснюють розслідування злочинів

фінансового спрямування. Варто також налагодити взаємодію між самими правоохоронними органами, для пришвидшення обміну оперативною інформацією тощо [3, с. 159-213].

Особливу увагу слід приділити перекриттю каналів нецільового використання та розкрадання коштів державного бюджету. Розкрадання державного бюджету займає вагомe місце в структурі фінансових злочинів, адже організовані злочинні групи мають напрацьовані роками механізми для відмивання коштів з головного фонду країни.

Для більш дієвого і швидшого обміну інформацією між контролюючими і правоохоронними органами доцільно створити єдину інформаційну базу для обміну інформацією, щодо злочинів фінансового спрямування.

Світовий досвід і сьогоденні реалії показують, що для ефективної боротьби з фінансовими правопорушеннями та формування надійної системи забезпечення економічної безпеки держави є створення в Україні єдиного центрального органу, який буде займатися виявленням, попередженням, припиненням, розкриттям і розслідуванням протиправних посягань на права людини і громадянина, інтереси суспільства і держави у фінансовій сфері.

Виникає нагальна необхідність у розробленні швидких і ефективних механізмів протидії фінансовим злочинам і забезпечення фінансової безпеки держави. Без цілеспрямованих і конкретних дій з боку держави організована злочинність і надалі дестабілізуватиме економіку країни.

Список використаних джерел:

1. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2001. 309 с.
2. Кальман О. Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: дис. на здобуття наук, ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 480 с.
3. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. К.: Центр навчальної літератури, 2015. 544 с.
4. Орлов Ю. Ю. Поняття та елементи організації оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. К.: КНУВС, 2006. № 5. С. 264–271.
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про бюро економічної безпеки України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69331 (дата звернення: 16.11.2020). (1)
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон від 18.02.1992 № 2135-XII. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 16.11.2020).